

ATITUDINEA SOCIAL-DEMOCRAȚIEI ȘI A POPULAȚIEI SĂSEȘTI DIN JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSAUD FAȚĂ DE ACTUL UNIRII TRANSILVANIEI CU ROMÂNIA

Istoria patriei noastre atestă că pe teritoriul României, alături de poporul român, cu timpul, s-au așezat și trăiesc populații de alte naționalități: maghiari, germani, sârbi ș.a. Viețuirea lor alături de populația băștinașă românească i-a ridicat la luptă împotriva oprimirii sociale și naționale. Mărturii netăgăduite ale acțiunilor comune sînt răscoala de la Bobîlna, războiul țărănesc condus de Gheorghe Doja, anul revoluționar 1848, contribuția și solidaritatea oamenilor muncii de alte naționalități la războiul de independență, susținerea actului istoric de la 1 Decembrie 1918 și alte evenimente cu adînci semnificații în conștiința și istoria poporului român.

Trăind și muncind împreună, oamenii muncii de naționalitate germană din județul Bistrița-Năsăud, și mai ales social-democrația din rîndurile lor, au participat la acțiunile întreprinse de populația românească pentru realizarea dezideratului secular, unirea cu Țara. În acest sens, documentele arhivistice și mai ales, în presa locală bistrițeană, pagini întregi sînt dedicate evenimentelor din monarhie, frămîntărilor politice și sociale, problemei naționalităților, modului de rezolvare a problemei naționale și viitorului populației săsești. În contextul acestor frămîntări, încă de la începutul anului 1918, organele locale sînt confruntate cu nenumărate manifestări protestatare ale populației din oraș și județ.

În presa vremii se menționează faptul că la 28 ianuarie 1918 peste 300 de femei, în majoritate soții ale combatanților militari, românce, maghiare și germane, s-au adunat în parcul orașului, de unde, încolonate, s-au deplasat pînă în fața prefecturii. Aici, o delegație formată din 10 femei, în fruntea căreia se aflau socialistul Johann Schuster, directorul Casei Cercuale și tipograful Friedrich Weiss, au prezentat subprefectului județului un memoriu prin care își manifestau nemulțumirea față de greutățile existente și mai ales față de lipsa de alimente și de modul inechitabil în care se repartizau acestea. În memoriu se arăta că: „Pînă cînd populația încadrată în categoria funcționarilor primește pîine și făină, masele populare primesc numai făină de porumb și aceasta în cantități insuficiente”¹. De aceea, demonstrantele propuneau să se ia măsuri ca făina de porumb să fie distribuită în cantități corespunzătoare, cea de grîu în cantități minime necesare, iar zahărul, untura, slănina, cartofii și alte produse să fie repartizate în mod drept². Demonstrantele solicitau prin memoriul prezentat ca prefectura județului să intervină la organele superioare pentru remedierea acestor nemulțumiri.

O stare de spirit agitată se înregistrează în rîndurile soldaților sași din armata austro—ungară care, îngrijorați de soarta familiilor lor, nemulțumiți

¹ *Bistritzer Deutsche Zeitung*, Bistrița, 1918, nr. 6.

² *Ibidem*.

de regimul aplicat în armată și de grozăviile războiului, dezertează din armata austro—ungară și se alătură soldaților români adăpostiți în pădurile din Munții Rodnei și ai Bîrgăului. Astfel, autoritățile militare austro—ungare au pus sub urmărire pe Talmeiner Gheorghe din Bistrița, care, la 19 februarie 1918, dezertează din Regimentul „Prințul Leopold” din Prusia³. Pentru aceleași motive sînt puși sub urmărire mecanicul Bauer Rudolf, din Bistrița, pentru că părăsește trupele motorizate austriece din București la 26 aprilie⁴, Victor Klemens care dezertează din gara Teiuș⁵, Johann Daichendt care părăsește regimentul 32 honvezi din Dej⁶, Johann Gautsch din Livezile și alții⁷. Numărul militarilor sași care au părăsit armata era destul de mare și împreună cu soldații români dezertați au creat multe greutăți autorităților locale; nemaiputînd stăpîni situația creată, ele raportau foarte lapidar organelor militare că cei urmăriți „nu se află în evidența noastră”.

Profunde frămîntări se înregistrează în rîndurile populației săsești privind descompunerea puterilor centrale ca urmare a înfrîngerilor de pe front, cît și prăbușirea monarhiei austro—ungare, care, după aprecierea elementelor înaintate ale populației săsești, nu mai putea fi salvată pentru că, așa cum conchidea ziarul local „Bistritzer Deutsche Zeitung”: „Austria a trecut dintr-o criză latentă în una acută (. . .). Dacă acum statul nostru frățesc se va destrăma, sau va deveni un stat federal —nimeni nu o poate prevedea. Un lucru însă este cert, că vechea Austrie este înmormîntată pentru totdeauna”⁸.

Aceeași viziune clară, obiectivă au dovedit-o elementele social-democrate săsești și în legătură cu situația Ungariei, cu tendințele sale de separare de Austria și încercările ei de a para eventualele mișcări revoluționare, mai ales în rîndurile naționalităților subordonate: „Este de prevăzut — afirma același ziar — că prin separarea de Austria, Ungaria nu va fi scutită de furtuni interne. Dreptul de autodeterminare nu se va opri înaintea porților noastre. Trebuie lămurit și văzut clar felul cum va fi rezolvat acest principiu în cazul statelor cu multe naționalități”⁹. Aceste transformări radicale — afirmau socialiștii — se impuneau cu atît mai mult, cu cît conducătorii maghiari, prin poziția lor de clasă dominantă, au privat clasa muncitoare, țărănimea de drepturile lor democratice și au desfășurat o politică accentuată de asuprire națională și maghiarizare. Din această cauză, și altele, poporul nu mai avea încredere în acești conducători și numai o schimbare profundă a situației ar mai fi putut feri statul ungar de la destrămare. „Neîncrederea în cercurile conducătoare [maghiare — n.n.] — preciza ziarul local — este atît de mare în popor, încît numai o schimbare radicală a sistemului poate să ferească țara de crize generale, ba chiar și de dezbinare”¹⁰. De aceea „oamenii care au luat de la popor dreptul de vot, — care, unde au putut, au asuprit naționalitățile și numai de curînd au închis cîteva sute de școli românești, (. . .) aceștia și-au jucat rolul pentru totdeauna. Prin politica greșită față de națio-

³ Vezi Arhivele Statului Bistrița, Dosar Magistratul Bistrița, actul nr. 2193/1918.

⁴ Idem, nr. 1919.

⁵ Idem, nr. 2941.

⁶ Idem, 4490.

⁷ Idem, nr. 411.

⁸ *Bistritzer Deutsche Zeitung*, 1918, nr. 43.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

nalități, prin măsurile de maghiarizare forțată, naționalitățile și-au pierdut încrederea în clasele dominante¹¹. Din această cauză clasa muncitoare, țărănimea și social-democrația concepeau transformarea radicală a lucrurilor prin „schimbarea sistemului de guvernare, prin dizolvarea imediată a parlamentului și, în baza unui drept de vot general, egal și secret, alegerea unui parlament al poporului care să efectueze reforme sociale și să acorde tuturor naționalităților egalitate în drepturi¹²”.

Astfel, în concepția social-democrației bistrițene erau conturate în mod clar unele libertăți democratice ca: drept de vot egal și secret, parlament al poporului, reforme sociale ș.a. Însă, la o analiză atentă a orientării ei asupra modului cum concepea cucerirea puterii și rolul clasei muncitoare în societate, se constată că era și ea tributară austro—marxismului, care nega înlăturarea exploatării omului de către om, nega încheierea unui front comun muncitoresc și problema cuceririi puterii de stat. Din această cauză și social-democrația săsească era adepta metodei și tacticii exclusiv pașnice pentru cucerirea puterii, punându-și mari speranțe în unele schimbări pe plan internațional, care să asigure libertăți democratice tuturor popoarelor. „Se vor asigura garanții internaționale — spunea ea — în baza cărora fiecare popor, în oricare țară ar trăi, va avea dreptul să se dezvolte în limba maternă, în școală, în biserică, în toate ramurile vieții politice. În locul ațîțării va intra înțelegerea reciprocă, o colaborare armonioasă în viața politică și particulară, bunăstarea popoarelor și a omenirii¹³. În acest sens ei susțineau că: „Ar fi de dorit ca politicienii de pondere să reușească să conducă țara fără incidente violente, fără vărsări de sânge¹⁴”.

Ceea ce este demn de reținut în gândirea ei politică e promovarea dreptului la autodeterminare a tuturor popoarelor din monarhie, înfăptuirea egalității și libertății democratice, precum și dreptul românilor de a se uni într-un singur stat: „... nu se poate presupune — se spunea în articolul „Zur Tage“ (La ordinea zilei) — că românii care trăiesc acum în trei state: în Bucovina, în Ungaria și în România să se declare mulțumiți de această situație. Dorința lor este cu atât mai îndreptățită cu cât oamenii de stat maghiari Wekerle și Tisza au negat orice asuprire anterioară a naționalităților, ei nu vreau să știe de o democratizare continuă a țării, într-un cuvânt pentru că nici unul nu vrea să ia în considerare interesele românilor¹⁵. Dealtfel, menționează același ziar: „Declarația Consiliului Național Român prezentată de Al. Vaida în Parlamentul din Budapesta (18 octombrie 1918) prin care acesta în numele Comitetului Executiv nu recunoaște parlamentul și guvernul maghiar ca reprezentanți ai națiunii române¹⁶, nu este altceva decît riposta cuvenită unei astfel de atitudini, unui astfel de tratament.

În agitația clocotitoare a anului 1918, de la sfârșitul primului război mondial și mai ales de la mișcarea de eliberare a naționalităților, victoria revoluției burghezo-democratice a fost primită cu mult entuziasm de populația săsească din oraș. „Știrea despre victoria revoluției a trecut prin țară ca o

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ *Idem*, nr. 44.

¹⁶ *Ibidem.*

mîntuire¹⁷, scrie același ziar în articolul „Revolutionstage“ (Zile de revoluție). „Astăzi — se menționează în articol — stau în guvern oameni radicali, burghezi și socialiști, oameni care în toată viața lor au luptat pentru drepturile naționalităților și ale muncitorilor și care pentru aceste convingeri au suferit disprețul și batjocura claselor conducătoare ungare, ba chiar și închiisoare, oameni care în majoritate se trag din popor, simt ca el, gîndesc ca el și au voința cinstită să organizeze Ungaria nouă conform spiritului vremii¹⁸. Vechea putere cu care se mîndreau partidele constituționale, se arată mai departe, „s-a dovedit a fi ca o grămadă de nisip care s-a spulberat la prima furtună în toate direcțiile vîntului. Această putere a fost clădită pe forță, a fost nefirească și a trebuit să se prăbușească¹⁹.”

În aceste împrejurări de transformări radicale, dar și de încordare și frămîntări, urmînd exemplul celorlalte naționalități din monarhie care făceau eforturi enorme pentru eliberarea socială și națională, populația săsească din județ și în special elementele social-democratice își dădeau perfect de bine seama că, în această situație, a manifesta unele rezerve, a te situa la periferia evenimentelor, ar fi un lucru foarte periculos pentru viitorul populației săsești, pentru libertatea și evoluția ei. De aceea, în adunări populare, în cercuri mai restrînse, dar mai cu seamă în presa locală se ia atitudine fermă față de pasivitatea conducătorilor sași, care, beneficiind de un tratament mai deosebit și de o ocrotire mai indulgentă din partea autorităților monarhice în raport cu celelalte naționalități, se complăceau într-o expectativă supărătoare: „Nu e voie să stăm la o parte — se spunea în articolul „Zur Tage“ (La ordinea zilei) — și să lăsăm ca alții să decidă destinul nostru. Și noi avem dreptul ca oricare alt popor să ne dezvoltăm liber în viitor oricum ar evolua situațiile. Pentru îndeplinirea acestor dorințe e nevoie de înțelegere reciprocă, de organizare. Dacă scăpăm acum ocazia, am pierdut-o pentru totdeauna²⁰. Criticînd poziția conducătorilor sași, pasivitatea lor, articolul conchide: „Politicienii noștri nu s-au impus și au considerat deja o realizare, dacă, la aplicarea legilor și dispozițiilor contra naționalităților, noi am fost tratați mai indulgent decît celelalte. Cu această politică noi trebuie să rupem definitiv²¹. Pentru aceasta, în cascada evenimentelor trepidante care zguduiau monarhia și a căror rezolvare nu le putea fi indiferentă, își propun și sașii, asemenea celorlalte naționalități, să-și organizeze consilii populare și gărzi naționale proprii, care să le apere interesele, cu atît mai mult, cu cît în noua conjunctură „sîrbii, românii, croații, slovacii etc. și-au format consilii pentru a-și putea apăra interesele înaintate sau la tratatele de pace²².”

Conștienți de situația nouă creată după înfrîngerea puterilor centrale, de accentuarea fenomenului de dezagregare a monarhiei, de avîntul pe care îl lua mișcarea de eliberare națională și socială a naționalităților, de faptul că viețuiau pe aceleași meleaguri de secole în unitate și armonie deplină, înfruntînd nenumărate furtuni care s-au abătut asupra lor, conducătorii politici ai românilor, ungarilor și sașilor, la propunerea organizațiilor social-demo-

¹⁷ *Idem*, nr. 46.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Idem*, nr. 44.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

crate, hotărâsc constituirea unui Consiliu popular comun de administrare a județului Bistrița-Năsăud²³. Înainte de constituirea acestui consiliu cu atribuții administrative, ziarul local „Bistritzer Deutsche Zeitung“ din 15 noiembrie 1918, pentru a-și informa cititorii asupra situației politice la sfârșitul aceluși an, publică conținutul integral al proclamației lansate de către Consiliul Național din Cluj. După cum este cunoscut, Proclamația preciza poziția românilor din această parte a Transilvaniei în noua conjunctură și atitudinea lor față de naționalitățile conlocuitoare. În proclamație se menționează printre altele: „Românii fiind oamenii libertății naționale, ai egalității desăvârșite și ai frăției veșnice, recunoaștem pentru toate națiunile tot ce cerem după drept pentru noi și întindem o mână frățescă tuturor neamurilor ce mărturisesc crezul principiilor noastre nestrămutate“²⁴.

Un afiș mare în centrul orașului, scris în limbile română, maghiară și germană, invită întreaga populație a orașului la adunarea populară în localul Gewerbeverein (azi Casa de cultură a municipiului).

După cum se relatează în articolul „Revolutionstage“, adunarea a fost deschisă de socialistul Johann Schuster, care a explicat participanților, în trei limbi, scopul acestei întruniri în noua situație politică, mai ales după revoluția burghezo-democratică din Ungaria, schimbarea vechilor stări de lucruri și apariția unui climat favorabil transformărilor revoluționare. În același ton a vorbit atît dr. Gustav Schuster, cît și memorandistul dr. Gavril Tripon. Acesta din urmă a informat populația prezentă la adunare despre schimbările petrecute, despre dreptul natural al oamenilor de a se afirma și a se dezvolta după specificul fiecărei naționalități. „Nu vor mai fi asupritori și asupriți, — spunea vorbitorul — națiunile vor putea trăi împreună în egalitate perfectă“²⁵. Juristul Tripon a vorbit la această adunare cu atîta însuflețire și entuziasm, încît ziarul local îl califica un orator excelent. „Deși a vorbit în limba română — spunea ziarul — și prin aceasta înțelegerea la mulți auditori a fost îngreunată, prin felul convingător al expunerii însă, sala a fost cuprinsă de o atmosferă entuziastă. Multe momente de separare dintre naționalitățile orașului care pînă atunci au fost de neînving, au fost înlăturate și a triumfat sentimentul sacru de a fi în primul rînd om, de a-ți organiza viața și activitățile după acest principiu“²⁶.

Cu același entuziasm și optimism au vorbit în continuare despre noua eră a democrației, despre dreptul la autodeterminare al naționalităților, și reprezentantul populației maghiare, inginerul forestier Egli, dr. Iuliu Helberg, dr. Erwin Kisch și alții.

După ce populația din sală a fost informată asupra noilor stări de lucruri, a schimbărilor petrecute, a creării unor organe noi, capabile să organizeze și să conducă întreaga viață economică și politică din județ, s-a trecut la constituirea Consiliului popular administrativ (Volksrat).

²³ *Idem*, nr. 46; Vezi și Arhivele Statului Bistrița, Fond Gustav Zikeli, 5, p. 70. Consiliul popular cu atribuții administrative nu trebuie confundat cu Consiliul național român al județului, înființat la 4 noiembrie 1918, sau cu cel al sașilor despre a cărei constituire vom vorbi în continuare.

²⁴ *Bistritzer Deutsche Zeitung*, 1918, nr. 47; vezi și *Glasul Vremei*, an. I, Bistrița, 1918, nr. 1, p. 1.

²⁵ *Bistritzer Deutsche Zeitung*, 1918, nr. 46.

²⁶ *Ibidem*.

Consiliul a fost constituit în mod paritar din cîte cinci reprezentanți ai fiecărei naționalități, români, maghiari, sași, evrei și ai partidului social-democrat²⁷.

Populația română era reprezentată în acest consiliu de protopopii Daniel Vaida și Grigore Pletosu, de dr. Vasile Pahone, dr. Gavril Tripon și George Matheiu; cea săsească de dr. Gustav Kelp, dr. Rudolf Schuller, dr. Gustav Kisch, primarul Franz Schreiber și tipograful Karl Csallner; populația maghiară avea reprezentanți pe dr. Hunyadi Imre, Kallivoda Andor, inspectorul școlar Erdői Sándor, Mihály Gábor și Beke Károly, iar cea evreiască pe Hermann Brecher, Eduard Rohlich, Solomon Godel, Löbl Mandel și Iosif Klein. Din partea socialiștilor, în Consiliul județean au fost aleși: Gustav Zikeli, Johann Schuster, Hermann Duschik, Albrecht Frank și Friedrich Weiss²⁸.

Președinte al Consiliului popular al Comitatului a fost ales dr. Hunyadi Imre, vicepreședinți dr. Gavril Tripon, dr. Gustav Kelp, Mocsáry, Eduard Rohlich și Johann Schuster, iar secretari George Matheiu, Mihály Gábor și Gustav Zikeli²⁹.

După constituirea Consiliului județean, adunarea populară a adoptat o hotărîre și printr-o telegramă a informat Consiliul Național din Budapesta și Cluj despre această acțiune. În hotărîrea adoptată cu această ocazie se spuneau următoarele: „Locuitorii județului Bistrița-Năsăud și ai orașului Bistrița, în adunarea populară ținută azi, înființează Consiliul administrativ al comitatului. Participă la aceasta locuitorii sași, români și unguri, căci ei simt responsabilitatea faptului că viața și proprietatea trebuie menținută în orice raport. Acest lucru este cerut de interesul și onoarea fiecăruia”³⁰.

La scurt timp după constituire, consiliul a lansat următoarea chemare către populația județului: „În mijlocul furtunii de sînge a războiului mondial se formează străduința noastră principală să apărăm poporul nostru de suferințele continue și de nimicire și orice va urma în viitorul apropiat sau îndepărtat să evităm vărsări de sînge inutile și distrugeri de bunuri și proprietăți. De aceea noi chemăm pe toți fiii poporului român, ungar și sas ca, intrînd în legătură, să asigurăm ordinea internă cu încrederea și înțelegerea reciprocă și în acest scop să stabilească, în înțelegere comună, toate modalitățile în care pot mai bine să apere siguranța persoanelor și bunurilor în cazurile date. Consiliul popular atenționează populația că toate legile care se referă la păstrarea ordinii publice, paza bunurilor sau siguranța personală, rămîn valabile și că acela care vatămă legile va fi aspru pedepsit”³¹. La această adunare, remarcă Gustav Zikeli în memoriile sale, „și în județul nostru s-a format un Consiliu popular (Volksrat) care a început să administreze județul”³².

Iată deci încă o dovadă, un argument în plus că oamenii muncii de diferite naționalități de pe aceste meleaguri, ori de cîte ori au impus-o împrejurările, și-au unit forțele, au constituit un front comun în vederea apă-

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*; vezi și V. Ilovan, *Ecoul*, Bistrița, an. I, 1968, nr. 43.

²⁹ *Bistritzer Deutsche Zeitung*, 1918, nr. 47; vezi și Arhivele Statului Bistrița, Fond Gustav Zikeli, 5, p. 70.

³⁰ *Bistritzer Deutsche Zeitung*, 1918, nr. 46.

³¹ *Idem*, nr. 47.

³² Arhivele Statului Bistrița, Fond Gustav Zikeli, 5, p. 70.

rării intereselor lor comune și personale. Din conținutul chemării se poate concluziona că și în această parte a Transilvaniei, ca peste tot, se manifestase dorința unanimă de bună viațuire a tuturor naționalităților, de liniște, de unitate și uitare a unor neînțelegeri ce au avut loc. „Fiți nobili și iertători, — scria ziarul românesc „Glasul Vremei“ din Bistrița — ca să înălțați numele și faima neamului nostru. Fiți mari și generoși după cum vremurile mari sunt“³³.

După cum afirmă Gustav Zikeli în memoriile sale, Consiliul popular al comitatului se întrunea zilnic și, în funcție de problemele ce le impunea situația politică, economică și socială a județului, intervenea și lua decizii³⁴. Astfel, Consiliul a intervenit cu toată energia și promptitudinea împotriva tuturor elementelor turbulente, care încercau să folosească transformările din toamna anului 1918, drept prilej de răfuială sau ațîtare, amenințînd ordinea, liniștea și siguranța vieții locuitorilor, indiferent de naționalitate. Consiliul popular al comitatului și-a desfășurat activitatea pînă în ziua de 5 decembrie 1918, cînd toate atribuțiile sale au trecut în sarcina autorităților românești³⁵.

După constituirea Consiliului național român, marți, 9 noiembrie 1918, s-a constituit Consiliul național al sașilor. La propunerea lui Gustav Kelp acest consiliu s-a format din 250 membri, parte orășeni și parte țărani din județ. Consiliul și-a ales un comitet în care, din partea orașului, au intrat 25 membri de diferite categorii sociale: 7 muncitori, 3 țărani, 6 cadre didactice, 7 avocați, 1 comerciant și 1 paroh³⁶. Tot cu ocazia acestei adunări populare, la propunerea tipografului, căpitan al pompierilor civili, Karl Osallner și a locotenentului Samuel Bidner, s-a constituit garda națională săsească a orașului Bistrița³⁷.

Această adunare populară, în finalul lucrărilor sale, și-a exprimat convingerea că, astfel fiind organizată activitatea, există garanția că orașul și populația vor fi ferite de abuzurile și excesele săvîrșite de unele elemente rău intenționate. De aceea, în această adunare, ca și în celelalte care au avut loc, se îndemna la liniște, la respectarea avutului, se înfierau abuzurile și tulburările „ce pătează libertatea națională, împiedică să ne întrunim în liniște ca români, și cetățeni, împiedică să se înfăptuiască glasul poporului suveran“³⁸.

Consilii naționale locale s-au constituit în toate comunele județului, iar în localitățile cu populație mixtă s-au organizat consilii și garzi naționale comune. Garda națională a comunei Sîngeorzu Nou, de pildă, era formată din 22 sași și 6 români³⁹, cea a comunei Sărata din 26 români și 6 maghiari⁴⁰, iar a comunei Domnești din 23 de români și 19 sași⁴¹.

După cum este cunoscut, gărzile naționale aveau drept scop asigurarea ordinii, împiedicarea jafurilor și a tuturor abuzurilor, intervenind prompt pentru curmarea acestora, pentru apărarea bunurilor publice și personale.

³³ *Glasul Vremei*, an. I, Bistrița, 1918, nr. 1, p. 3.

³⁴ Vezi Arhivele Statului Bistrița, Fond Gustav Zikeli, 5, p. 70.

³⁵ *Idem*, p. 71.

³⁶ Vezi *Bistritzer Deutsche Zeitung*, 1918, nr. 48.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Glasul Vremei*, an. I, Bistrița, 1918, nr. 1, p. 2.

³⁹ Vezi Arhivele Statului Bistrița, Fond Prefectura județului, inv. nr. 76, p. 39.

⁴⁰ *Idem*, p. 62.

⁴¹ *Idem*, p. 66.

În orașul Bistrița, unde erau constituite gărzi separate, s-a stabilit ca obiectivele publice să fie păzite de ambele gărzi, iar cartierele locuite de romani să fie păzite de gărzile românești și cele locuite de sași de către gărzile săsești⁴². Astfel fiind asigurată ordinea publică, orașul nu a avut de suferit de pe urma unor abuzuri și nici nu s-au petrecut tulburări deosebite. Atunci cînd totuși cetățenii cartierului Hrube s-au îndreptat spre centrul orașului Bistrița trăgînd focuri de arme, patrurile gărzilor naționale de sub comanda locotenentului Bălan au intervenit și au făcut ordine⁴³, astfel că în orașul Bistrița, din toamna anului 1918, ca urmare a unei activități comune a tuturor naționalităților, predomina ordinea și liniștea publică, înțelegerea deplină.

Problema unirii Transilvaniei cu România pe baze democratice a fost viu discutată în orașul Bistrița. În două adunări populare, convocate de social-democrați, reprezentanții acestor secțiuni ale partidelor s-au pronunțat pentru unirea cu România în condițiile unei democrații cît mai largi. Iar în adunarea din 17 noiembrie 1918 reprezentantul Comitetului Central Român, pe nume Costică, precum și Johann Schuster, reprezentantul social-democrației săsești din oraș și Julius Müller, reprezentantul socialiștilor maghiari din Cluj, în cuvinte tăioase au biciuit sistemul corupt din trecut, care a oprit orice cuvînt liber și a încercat pe diferite căi să înăbușe libertățile democratice. „Dacă România nu se va transforma din temelie — spunea reprezentantul român la această adunare — o atașare a părților ungurești la România ar însemna o retragere”⁴⁴, iar reprezentantul maghiar afirma că „unei încorporări a Transilvaniei la România se va opune în principiu partidul său atît timp cît România nu se va transforma într-un stat democratic”⁴⁵. Reprezentantul social-democrației săsești în calitate de președinte al adunării „explică în trei limbi situația creată și propune adunării să voteze o rezoluție în favoarea republicii cu toată opunerea D-lui Moldovan”⁴⁶. O asemenea adunare populară, în care social-democrația română a dezbătut unirea Transilvaniei cu România pe baze democratice, a avut loc și la Rodna, unde populația a cerut și s-a pronunțat pentru aplicarea acestor principii⁴⁷. Așadar, oamenii muncii de diferite naționalități din orașul și județul nostru au aderat și susținut ideea lansată de social-democrație, de unire pe principii democratice, numai că mai tîrziu burghezia și moșierimea română au folosit acest act istoric pentru consolidarea pozițiilor lor economice și politice, pentru intensificarea exploatării și asupririi celor ce muncesc. Din această cauză, masele largi populare nu și-au putut realiza pe deplin aspirațiile de dreptate socială și națională, fiind nevoite să lupte în continuare pentru eliberarea de sub jugul exploatării.

Actul unirii Transilvaniei cu România, proclamat de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918, moment de apogeu al

⁴² Vezi *Bistritzer Deutsche Zeitung*, 1918, nr. 47.

⁴³ Vezi Al. Porțeanu, în *Arhiva Someșană*, vol. II, Năsăud, 1974, p. 143.

⁴⁴ *Bistritzer Deutsche Zeitung*, 1918, nr. 48.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Desăvîrșirea unificării statului național român. Unirea Transilvaniei cu vechea Românie*, Ed. Acad. R.S.R., București, 1968, p. 308; vezi și V. Ilovan, în *File de istorie*, vol. II, Bistrița, 1972, p. 169.

⁴⁷ Vezi Ștefan Pascu, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, Cluj, 1968, p. 353.

mişării de eliberare națională a populației românești din Transilvania, a găsit un larg ecou în rîndurile populației săsești din oraș și județ. Documentele vremii atestă prezența sașilor și, în mod special, a social-democrației la mitingurile și demonstrațiile ce au avut loc în ziua de 1 decembrie în Bistrița (ca în fotografia de mai sus). Ziarul „Bistritzer Deutsche Zeitung“, în articolul *Die Rumänische Nationalversammlung in Karlsburg* (Adunarea Națională a românilor din Alba Iulia), publică împrejurările în care s-a desfășurat adunarea, numărului circumscripțiilor, al delegaților, Declarația adoptată de adunare și măsurile stabilite pentru preluarea administrativă a părților locuite de români.

Dacă ziarul „Bistritzer Deutsche Zeitung“ are unele rețineri și nu prea comentează poziția sașilor față de actul unirii, ziarul social-democrației „Die Volkswacht“ (Santinela poporului) apreciază în felul următor istoricul eveniment: „Nici un sas, șvab sau german din Ungaria, cu o conștiință națională sinceră, nu ar fi acționat altfel în cazul de față. Noi, social-democrații sași sîntem pe deplin conștienți de acest lucru... Ca social-democrați putem să înțelegem bucuria victoriei românilor“⁴⁸. Aprecierile aparțin socialistului Johann Schuster (zis și Harineanu), participant activ la toate acțiunile întreprinse în anul istoric 1918. Pe el îl întîlnim ca inițiator și organizator al adunărilor populare săsești, ca membru al Consiliului popular al comitatului Bistrița-Năsăud, este prezent la toate manifestările organizate în acele momente decisive pentru viitorul poporului român. Participă la constituirea consiliului național al sașilor și face parte din acesta, îndeamnă populația

⁴⁸ M. Kroner, în *File de istorie*, vol. I, Bistrița, 1971, p. 55.

să intre în gărzile naționale, iar cu ocazia serbărilor de la Prundul Bîrgăului, cînd s-au constituit gărzile naționale românești de pe această vale și s-au sfințit drapelele lor, este alături de Gavril Tripon, Vasile Pahone și alți membri ai Consiliului județean, vorbind din partea social-democraților⁴⁹. „Foarte frumos semn a fost din partea social-democratului D-lui Schuster la adunarea poporului din Bîrgău — scria ziarul „Glasul Vremei“ în articolul „Constituirea gărzilor naționale de pe Bîrgău și sfințirea drapelului lor“ — unde (...) a îndemnat poporul la ordine, la unire, la bunăînțelegere pentru apărarea drepturilor întregului neam românesc, cu plugari, cu socialiști cu tot“⁵⁰.

Atitudinea maselor populației săsești, cît și a celorlalte naționalități din oraș este clar conturată cu ocazia festivităților de primire a trupelor române în orașul Bistrița.

După cum atestă documentele, în ziua de 4 decembrie 1918 în oraș a intrat un batalion din Reg. 15 infanterie Piatra Neamț, comandat de maiorul Coroamă⁵¹. Cu această ocazie, confirmă același ziar „Bistritzer Deutsche Zeitung“, trupele române au fost întâmpinate de o reprezentanță oficială formată din toate naționalitățile care locuiau aici. „În afară de aceasta — conform hotărîrii Consiliului național săsesc — s-a prezentat și o comisie săsească specială“⁵². La intrarea în oraș, trupele au fost salutate, în numele tuturor românilor din județ, de protopopul Grigore Pletosu, după care în numele populației din oraș a vorbit primarul acestuia, Franz Schreiber, care a spus: „Stimate Domnule comandant! Conducătorii și reprezentanții tuturor națiunilor și confesiunilor care locuiesc în acest oraș, la a cărui poartă de intrare noi stăm, au apărut la primirea trupelor care intră în oraș. În numele și din încredințarea reprezentanților orașului aici adunați, în calitate de primar, vă asigurăm că cetățenii nu-și vor permite nici un fel de acțiuni dușmănoase față de trupele ce le comandați și vor manifesta în toată privința o atitudine loială. Sînt sigur de aceasta. Tot așa am toată încrederea în disciplina ostășească a trupelor de sub comanda domnului maior. Să-mi fie permisă totuși rugămîntea ca să fie apărută în modul cel mai bun siguranța vieții și bunurilor fiecărui locuitor din acest oraș.“ Referindu-se la situația materială limitată a orașului, care nu dispune de mijloace alimentare, de încălzire și iluminat, primarul solicita comandantului ca orașul să nu fie supus la nici un fel de obligații, pentru că în această situație nu va putea face față. În continuare își cere permisiunea să încredințeze orașul și locuitorii săi în protecția trupelor române a „binevoitoarei dumneavoastră considerații prietenești. Cu aceste cuvinte îmi permiteți Domnule maior să vă salut în numele populației orașului“⁵³. După primarul orașului au mai vorbit dr. Kisch în numele sașilor din comitat, care în cuvîntul său a dat „expresie dorinței românilor și sașilor, ca și pînă acum, și în viitor să trăim în pace unii cu alții“⁵⁴. În

⁴⁹ Vezi Al. Matei, în *Arhiva Someșană*, vol. II, Năsăud, 1974, p. 100.

⁵⁰ *Glasul Vremei*, an. I, Bistrița, 1918, nr. 1, p. 5.

⁵¹ Vezi Al. Porțeanu, *op. cit.*, p. 144; vezi și Arhivele Statului Bistrița, Fond Gustav Zikeli, 5, p. 71.

⁵² *Bistritzer Deutsche Zeitung*, 1918, nr. 51.

⁵³ *Idem*, nr. 50.

⁵⁴ *Ibidem*.

numele populației maghiare au vorbit judecătorul curial Kendefi și preotul Zsigmond, iar în numele evreilor rabinul Ullman. Din partea gărzii naționale săsești a vorbit căpitanul Krauss, iar în numele muncitorilor, directorul Casei cercuale Johann Schuster. În răspunsul său, maiorul Coroamă a precizat că „ei [ostașii — n.n.] vin ca prieteni, că vor menține liniștea și ordinea, că ei și-au scris pe drapel: »Libertate, egalitate și fraternitate« și de acum fiecare locuitor de pe acest teritoriu devine cetățean liber.“ Cu „să trăiască“ și aclamații, au intrat apoi trupele în oraș și au fost cazate în cazarma honvezilor⁵⁵.

Primirea trupelor române, participarea tuturor naționalităților la întâmpinarea lor, discursurile ocazionate de aceasta, au evidențiat mai mult ca oricând că, în pofida unor neînțelegeri provocate de înseși clasele avute pentru menținerea exploatării, oamenii muncii români, maghiari, germani, din acest colț de țară, și-au întins mâna în mod frățesc, s-au unit și au apreciat întotdeauna cu simțul realității evenimentele ce s-au succedat, unindu-și eforturile, dorințele, pentru triumful adevărului istoric.

Dealtfel, populația săsească din Bistrița și-a manifestat azeziunea și prin reprezentanții ei: dr. Gustav Kisch, dr. Rudolf Schuller, tipograful Gustav Zikeli și alții la adunarea sașilor din Transilvania din 8 ianuarie 1919, de la Mediaș. Prin acești reprezentanți, populația săsească din acest colț de țară s-a declarat de acord cu hotărârile adoptate de Marea Adunare Națională, susținând că: „Poporul saxon din Transilvania, conștient de acest fapt și în convingerea că s-a întâmplat o evoluție normală în istoria universală, în virtutea dreptului de autodeterminare al popoarelor proclamă anexarea sa la Regatul României și oferă poporului român sentimentele sale frățești, în același timp felicitările cordiale pentru realizarea idealului lor național“⁵⁶.

Participarea lui Gustav Kisch la adunarea de la Mediaș este confirmată și de colonelul în rezervă Nicolae Anton, care, în memoriul său de activitate și al gărzii naționale din județul Bistrița-Năsăud, relatează că „... am lucrat pînă la 15 decembrie împreună cu Domnul maior Coroamă comandant de batalion cînd am fost rugat de a conduce pe dr. Kisch, la adunarea sașilor din Mediaș unde urma să se hotărască asupra aderării lor la statul român“⁵⁷. Cu acest prilej, după cum comentează mai tîrziu același ziar, Adunarea națională săsească s-a pronunțat pentru unirea Transilvaniei cu România, sperînd într-un viitor mai fericit, în cadrul unor condiții economice superioare perioadei antebelice.

Deși social-democrația din Bistrița s-a declarat întru totul de acord cu hotărârile Adunării naționale săsești de la Mediaș, totuși ea își manifesta nemulțumirea față de organizatorii adunării pentru că nu a fost invitată la această adunare. Din această cauză, în articolul *Integrarea sașilor în regatul românesc*, social-democrația cataloga burghezia săsească drept naționalistă și aprecia în mod elogios modul democratic în care a fost reprezentat poporul român de la Alba Iulia. „Impunătoarea Adunare Națională de la Alba Iulia — se arăta în articol — a fost cu adevărat reprezentativă pentru întreg

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ T. Albani, *Douăzeci de ani de la Unire. Monografia comemorativă a Unirii*, vol. I, 1938, p. 25—26.

⁵⁷ Al. Porțeanu, *op. cit.*, p. 25—26.

poporul român din Transilvania și Banat. Acolo a fost reprezentat întreg poporul român, pentru că au fost invitați și muncitori români din toate localitățile Transilvaniei, Ungariei și Banatului, precum și Partidul Social-Democrat Român. Cu această ocazie au fost numiți doi muncitori social-democrați în Consiliul Dirigent“. Exprimându-și regretul față de atitudinea organizatorilor, în finalul articolului se spune printre altele: „... ca muncitori și social-democrați ne doare că sîntem ignorați de conaționalii noștri. De aceea în aceste zile tulburi nu ne mîngîie decît următoarea rugăciune: vot universal, egal și secret“⁵⁸.

Constatînd poziția nelocală a burgheziei și moșierimii, la scurtă vreme după actul istoric de la 1 Decembrie 1918, ziarul „Bistritzer Deutsche Zeitung“ își manifesta nemulțumirea și îngrijorarea față de evoluția situației politice, a scăderii producției industriale, inclusiv a celei agricole, a devalorizării leului și coroanei. Însă, cu toate greutățile provocate de război, cu toate urmările nefaste, majoritatea populației, clasa muncitoare, țărănimea și o parte a intelectualității cu vederi progresiste erau hotărîte să-și aducă contribuția la refacerea tuturor distrugerilor de război, la înviorarea întregii vieți economice și sociale. „Noi sașii — se spune în articolul *Zum 1 Dezember* (Considerații la 1 Decembrie) — nu vom precupeți nici un efort pentru a contribui cu toată puterea la însănătoșirea vieții. Noi avem voința cinstită și noi accentuăm acest lucru, să trăim în înțelegere cu frații noștri români, să contribuim cu puterea noastră de muncă și cu strădania noastră la înflorirea României“⁵⁹.

Viața a confirmat sinceritatea acestor afirmații și în pofida oricăror exagerări, discordii, îndoieli sau greșeli inerente unor vremuri de cumpănă, populația săsească nu a demobilizat, ci, dimpotrivă, atunci cînd a fost vorba de interesele țării, de viitorul ei, de însăși soarta și viitorul celor ce muncesc împreună cu celelalte naționalități, a găsit un limbaj comun și pe baza acestuia, a organizat acțiuni simultane pentru înfruntarea oricăror vicisitudini. Dealtfel, în același articol se spune că: „Unele exagerări din partea autorităților inferioare sau a micilor funcționari nu le-am socotit drept tragice. Noi ne-am mîngîiat întotdeauna cu gîndul că este o stare excepțională și odată cu încetarea acesteia, vor înceta și aceste neînțelegeri“⁶⁰. Iată că, în pofida oricăror controverse, animozități sau diferențe, oamenii muncii din acest colț de țară, români, germani, maghiari, au găsit întotdeauna resursele necesare pentru înfruntarea și depășirea tuturor stăvilarelor.

Mai tîrziu, cînd hitlerismul începe să se afirme pe plan european, aceleași elemente progresiste din rîndurile populației săsești bistrițene se pronunță deschis în presa locală împotriva acestuia, afirmînd că național-socialismul: „... n-are nimic comun cu dragostea de neam, ci ațîță la nesfîrșit ura între popoare și transformă viața minorităților într-o nenorocire“⁶¹. Cînd începe să se contureze organizația fascistă „Die Naf“ (Frontul Național de Muncă) condusă de Fabricius, aceleași elemente progresiste îi demască carac-

⁵⁸ *Die Volkswacht*, an. II, Bistrița, 1919, nr. 3, p. 3.

⁵⁹ *Bistritzer Deutsche Zeitung*, 1919, nr. 39.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Idem*, 1933, nr. 53.

terul fascist, arătînd că: „Pe lîngă organizațiile noastre normale, ai căror reprezentanți au fost aleși în alegeri generale ale sfaturilor locale și circum-scripții regionale, se încearcă să se suprapună o a doua organizație, care prin întreaga ei ființă este o formație curat fascistă”⁶².

Analizînd poziția populației și a social-democrației săsești din județul Bistrița-Năsăud prin prisma acțiunilor întreprinse, a manifestărilor organizate, se poate aprecia cu toată certitudinea că în pofida oricăror neclarități, a reținerilor care au apărut mai ales la începutul evenimentelor, a unor greșeli ivite pe parcurs, oamenii muncii sași au fost alături de populația românească din Transilvania, au sprijinit și susținut înfăptuirea dezideratului lor secular — unirea cu Țara. Așadar, și pe aceste meleaguri românești, ca peste tot în Transilvania, forța de bază care a impus înlăturarea autorităților austro-ungare, au constituit-o masele muncitoare. „Desfășurarea evenimentelor istorice — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — demonstrează în modul cel mai categoric faptul că unirea nu a fost efectul unei întîmplări, rodul unei simple conjuncturi favorabile sau al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor, ci rezultatul luptei hotărîtoare a celor mai largi mase ale poporului, un act de profundă dreptate națională, realizarea unei concordanțe legice între realitatea obiectivă și drepturile inalienabile ale poporului, pe de o parte, și cadrul național cerut cu stringență de aceste realități”⁶³. În ceea ce privește însă năzuințele pentru care au luptat oamenii muncii, clasa muncitoare, social-democrația în 1918 și care erau înscrise în Declarația de la Alba Iulia — drept de vot universal, egalitate pentru naționalitățile conlocuitoare, drepturi pentru muncitori ș.a. —, așa cum reiese și din chemarea Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste la a 60-a aniversare de la formarea statului național unitar român, „Datorită (...) faptului că la cîrma statului se aflau burghezia și moșierimea, care au folosit unirea pentru consolidarea pozițiilor lor de clasă și intensificarea exploatării celor ce muncesc, marile probleme ale vieții sociale nu au putut fi rezolvate, idealurile și aspirațiile profunde ale maselor nu și-au găsit împlinirea”⁶⁴. Dimpotrivă, în deceniile care au urmat unirii din 1918, clasele exploătătoare au promovat o politică de discriminare și învrăjbită națională, o politică de exploatare și dominare a maselor populare, au trecut la măsuri represive împotriva mișcării revoluționare, a muncitorilor și țăranilor.

Adevăratele libertăți pentru care au luptat și s-au jertfit înaintașii noștri și-au găsit rezolvarea deplină numai în anii luminoși ai socialismului, cînd, sub conducerea înțeleaptă a Partidului Comunist Român, oamenii muncii români, maghiari, germani în deplină înțelegere își făuresc o viață liberă și înfloritoare, făuresc împreună viitorul lor luminos. În acești ani, cum se menționează în aceeași chemare, toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, au dobîndit largi drepturi și libertăți democratice, în baza cărora ei participă efectiv la guvernarea statului, la conducerea societății. Asigurarea deplinei egalități în drepturi și posibilitatea afirmării plene în viața socială

⁶² *Ibidem*.

⁶³ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Sesiunea solemnă comună a C.C. al P.C.R., Consiliului Național al F.U.S. și M.A.N. consacrată sărbătoririi a șase decenii de la făurirea statului național unitar român*, București, E.P., 1978, p. 12.

⁶⁴ *Scinteia*, an. XLVIII, București, 1978, nr. 11.260.

a tuturor cetățenilor patriei înfrățește azi pe toți oamenii muncii de pe aceste meleaguri, strâns uniți în jurul partidului, muncind în mod exemplar pentru a da viață mărețului Program de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, pentru a face mereu mai prospere și înfloritoare aceste pitorești ținuturi în care s-au născut și trăiesc.

VASILE ILOVAN — TEODOR TANCO

DIE HALTUNG DER SOZIAL-DEMOKRATEN DER SÄCHSISCHEN BEVOLKERUNG AUS DEM BEZIRK BISTRITZA-NĂSAUD GEGENÜBER DEM VEREINIGUNGSAKT SIEBENBÜRGENS MIT RUMÄNIEN

(Zusammenfassung)

Die tiefgehenden Veränderungen, die nach dem Ende des ersten Weltkrieges stattfinden, besonders der Verfall der österreichisch-ungarischen Monarchie führt dazu, dass sich die sächsische Bevölkerung der rumänischen Bevölkerung anschliesst.

Die lokale Presse und besonders die „Bistritzer Deutsche Zeitung“ widmete ganze Seiten den Ereignissen aus der Monarchie, ihrem Verfall, dem Recht auf Selbstbestimmung der Nationalitäten, der Zukunft des sächsischen Bevölkerung.

In Zusammenhang mit diesen Gärungen haben Protestkundgebungen der rumänischen, deutschen und ungarischen Frauen stattgefunden, Desertierungen sächsischer Soldaten aus dem österreich-ungarischen Heer, Volksversammlungen in denen die neue Situation besprochen wurde und die Stellung der Sachsen zu dieser neuen Lage.

Obwohl die sächsischen Sozial-Demokraten dem Austro-Marxismus verpflichtet waren, waren sie Anhänger einiger demokratischer Änderungen, wie: allgemeine, geheime und gleichberechtigte Wahl, die Wahl eines Volksparlamentes, das Recht auf Selbstbestimmung aller Nationalitäten. Daher waren sie der Meinung, dass die Rumänen, die jetzt in drei Staaten lebten: in der Bukovina, in Ungarn und in Rumänien, mit dieser Situation nicht einverstanden sein können, dass ihr Wunsch nach einer Vereinigung in einem ernzigen Staat gerechtfertigt ist.

Sich der neugebildeten Lage bewusst, nach dem Sieg über die zentralen Mächte, bewusst des Aufschwungs die die Bewegung für nationale Befreiung nahm und bewusst der Tatsache, dass die ungarischen Autoritäten die Lage nicht mehr beherrschten, beschliessen die politische Führer der Rumänen, Sachsen und Ungarn die Bildung eines gemeinsamen Volksrates, der den Komitats vom administrativen Standpunkt bis zum Erscheinen der rumänischen Autoritäten geleitet hat. Der Volksrat wurde aus der gleichen Anzahl jeder Nationalität und der sozial-demokratischen Partei gebildet, fünf Vertreter für jede.

Einige Tage nach der Gründung des administrativen Volksrates des Komitats, wurde der Nationalrat und die nationale Garde gegründet. Der Nationalrat bestand aus 250 Mitgliedern, Stäter und Bauern.

Nach der Gründung dieser Organe hat die sächsische Bevölkerung, besonders die aus der Stadt, an allen Aktionen anlässlich des grossartigen Ereignisses teilgenommen.

Am 1. Dezember finden wir sie auf den Strassen bei der Kundgebung neben der rumänischen Bevölkerung. Am 4. Dezember ist sie bei dem Empfang der rumänischen Truppen anwesend und die Lokalzeitung kommentiert die Ereignisse und informiert die

Bevölkerung über die Art, wie die nationale Versammlung in Alba Iulia vor sich gegangen ist.

Das Einverständnis der sächsischen Bevölkerung mit der Vereinigung Transsilvaniens mit Rumänien ist ersichtlich auch gelegentlich der Versammlung der Sachsen in Mediaș, eine Versammlung an der die sächsische Bevölkerung durch mehrere Delegierte aus dem Komitat B.N. vertreten war.

Aber auch die Arbeiter sächsischer Nationalität, wie die rumänische Nationalität haben energisch gegen das Bürgertum protestiert, das nachdem es seine Stellung gefestigt hatte, auf flagrante Weise dem Inhalt der Deklaration aus Alba Iulia missachtet hat, und die revolutionären Bewegungen der Arbeiter und Bauern unterdrückt hat.

Die tatsächliche Freiheit, für die unsere Vorfahren gekämpft und sich geopfert haben, hat ihre beste Lösung erst in der lichtvollen Jahren des Sozialismus unter der weisen Führung der R.K.P. gefunden, als das ganze arbeitende Volk, Rumänen, Ungarn, Deutsche in vollständiger Harmonie und Einverständnis beispielhaft arbeiten indem sie sich aller Freiheiten erfreuen um das Grossartige Programm der Partei für den Aufbau der vielseitig entwickelten sozialistischen Gesellschaft und für das Fortschreiten Rumäniens zum Kommunismus zu verwirklichen.